
Převratné události v dějinách lidstva

Dějiny světa mohly být jiné...

Rok 2006 začal malou senzací. Čínský právník a sběratel Liou Kuang představil mapu světa nakreslenou v Číně roku 1763. V jejím doprovodném textu však bylo uvedeno, že jde o kopii mapy z roku 1418. Zcela překvapující na ní bylo především velmi přesné rozvržení všech kontinentů. Neznámý čínský kartograf takřka dokonale zakreslil obrysy Afriky, ale i Severní a Jižní Ameriky. Zvláště překvapovalo, že dobře znal i východní severoamerické pobřeží.

Na mapě samozřejmě nechyběla ani Austrálie, byť její obrysy byly poněkud zjednodušené, a dokonce ani Antarktida. Zakreslená pevnina kolem severního pólu zřejmě vznikla záměnou souvislých ledových ker s pevninou. Zajímavé byly také popisy jednotlivých oblastí. U západního pobřeží Ameriky uváděl text v čínských znacích: „Kůže lidí z této oblasti je černo-rudá. Na hlavách a kolem pasu nosí pera.“ U Austrálie bylo zase napsáno: „Kůže domorodců je černá. Všichni chodí nazí. Zdobí se předměty z kostí.“

Sběratel Liou Kuang na svolané tiskové konferenci tvrdil, že tuto mapu koupil v roce 2001 od jednoho šanghajského antikváře za 500 dolarů. Nejedná se však o podvrh? Vždyť pokud by tato mapa byla skutečně kopií originálu z roku 1418, znamenalo by to, že Číňané výrazně předstihli Kolumba, da Gamu a Magalhãese a další evropské mořeplavce a že jejich zeměpisné poznatky byly začátkem 15. století na takové úrovni, jaké Evropané dosáhli až v době slavného britského kapitána Jamese Cooka. Objevená mapa zcela odpovídala tomu, co ve své knize „1421: Rok, kdy Čína objevila svět“ shrnul britský badatel a někdejší důstojník Královského námořnictva Gavin Men-

zies. Podle jeho zjištění vyslal počátkem 15. století čínský císař Ču Ti z dynastie Ming na moře několik expedic, které nejenže objevily Austrálii, ale také překonaly Tichý oceán a přistály u západního pobřeží Ameriky. Co víc, putovaly od pobřeží Indie k břehům Afriky, obepluly mys Dobré naděje a křižovaly Atlantský oceán. V té době si na takové cesty tehdejší evropské námořní velmoci – Portugalsko a Španělsko – vůbec netroufaly, a tak není divu, že Evropané o těchto čínských plavbách nevěděli.

Nicméně jisté poznatky se z hlubin minulosti vynořují. Jedním z nich by měla být podle Menziese mapa světa benátského zeměpisce otce Maura z roku 1459. Je na ní totiž velmi přesně zakreslen nejjihnější bod Afriky mys Dobré naděje, a to o dvacet devět let dříve, než ho obeplul portugalský mořeplavec Bartolomeo Diaz.

Odkud mohl mít otec Mauro takové zeměpisné znalosti? Menzies se domnívá, že jeho informátorem byl pravděpodobně jiný Benátčan Niccolò da Conti, který pobýval v roce 1421 v indickém přístavu Kalikut, a to právě v době, kdy sem příplula čínská expedice. Da Conti se dokonce s Číňany plavil po Indickém oceánu na jedné z lodí pokladů a jako první Evropan na vlastní oči spatřil nejjihnější cíp Afriky.

Na čínských objevitelských plavbách měl největší zásluhu admirál Čeng Che. Jako jeden z mongolských chlapců vykastrovaných po svržení mongolské dynastie Togontömör se dostal do domácnosti budoucího císaře Ču Tiho. Byl učenlivý a nadaný a časem se vypracoval na jednoho z jeho nejbližších rádců a důvěrníků. Eunuši, protože přišli o své mužství, mohli hlídat císařovy manželky a měli přístup do jejich paláců za branami Zakázaného města. Stávali se nejen strážci harému, ale i dveřníky a císařskými úředníky. Přitom Čeng Che byl pro svou značně nadprůměrnou výšku přes dva metry, stokilovou váhu i osobní odvalu přímo předurčen pro vojenskou kariéru. Stal se Nejvyšším eunuchem, získal přezdívku San Pao, Tři poklady, a navzdory tomu, že se na moři nikdy dříve neplavil, byl jmenován admirálem, nejvyšším velitelem císařské flotily.

Už za panování předcházejících mongolských dynastií měla Čína, tehdy se nazývající Říše středu, mohutné loďstvo. Císař Ču Ti se však rozhodl vybudovat ještě větší námořní sílu, která by vytlačila z mezinárodního obchodu s kořením Araby a zároveň zastrašila vládcy cizích zemí. Podle jeho imperiálních představ měly všechny ostatní země platit Říši středu pravidelný poplatek za obchodní privilegia a vojenskou ochranu. Zmíněná obchodní privilegia

představovala možnost odebírat čínské zboží, zejména hedvábí a porcelán, za výhodné ceny. Tak by se ovšem ostatní státy neustále zadlužovaly vůči Číně a tím pádem dostávaly do závislého postavení.

Císař Ču Ti přikázal postavit 1 681 nových obchodních a válečných lodí, mezi nimiž bylo i 250 „lodí pokladu“, nevidaných plavidel s devíti stěžni. Celkem tak císařská flotila dosahovala počtu 3 500 lodí. Přitom se jednalo o plavidla, s nimiž se ani ty největší evropské koráby nemohly zdaleka měřit. Zmíněné lodě pokladů byly dlouhé 120 a široké 50 metrů, měly výtlak kolem 1 500 tun a mohlo se na nich plavit až 1 000 členů posádky. Kromě plachet na devíti stěžních byly vybaveny i vesly, přičemž jedno veslo obsluhovalo třicet mužů.

Pro srovnání karavela Santa Maria, s níž Kolumbus v roce 1492 přistál na Bahamách, byla dlouhá asi dvacet čtyři metrů, široká osm metrů, její výtlak je odhadován na 60 tun a plavilo se na ní osmatřicet námořníků. Už z tohoto porovnání je vidět, že Čína byla v 15. století největší námořní velmocí na světě.

Na svou první plavbu se Čeng Che vydal v roce 1405. Zatímco Kolumbus o osmdesát sedm let později zamířil přes Atlantik s pouhými třemi koráby, Čengova flotila měla dvaasedesát obrovských lodí pokladů vesměs speciální konstrukce stavěných tak, aby odolávaly bouřím a tajfunům. Admirál přitom velel posádce čítající stěží uvěřitelných 27 800 námořníků.

Výprava plula do Malakky v dnešní Malajsii, která tehdy byla nejdůležitější obchodní křižovatkou v jihovýchodní Asii. Nakládalo se zde koření z Moluk, prodávaly se tu indické látky i čínský porcelán, setkávali se zde Malajci, Thajci, Bengálci, Peršané i Arabové. Čeng Che z pověření císaře tento přístav ovládl a učinil z něho čínskou kolonii.

Při následujících výpravách získali Číňané kontrolu nad celým námořním obchodem v Indickém oceánu, jednotlivé flotily dopluly až do indického přístavu Kalikut, další se dostaly do Hormúzu v Perském zálivu, na Maledivy a na východní pobřeží Afriky tehdy ovládaném Araby.

V roce 1419 přivezla Čeng Cheova flotila do Pekingu vládcе nebo vyslance zemí kolem Indického oceánu a císař je zde dva roky nákladně hostil. Poté co se v březnu 1421 zúčastnili slavnostního otevření nově vybudovaného Zakázaného města s císařským palácem a byli na rozloučenou obdarováni bednami modrobílého porcelánu, rolemi hedvábí a bedničkami s nefritem, císařská flotila je zase rozvezla do jejich domovů. Desítky největších čínských lodí

putovaly do Hormúzu, Adenu a dalších měst v Arábii, do Mogadiša, Malindi a Mombasy ve východní Africe, do Kalkaty a Kambaje v Indii, na Srí Lanku, do Vietnamu, do Japonska a do dalších míst.

Doprava cizích vyslanců a panovníků byla tentokrát jen malou částí velkého úkolu pro admirála Čeng Che. Jeho největší námořní armáda měla, jak praví císařský edikt, doplout „až na konec světa a vybrat poplatky od barbarů v zámoří... přivést všechny v Podnebesí (rozuměj do područí Říše středu), aby mohli být civilizováni...“

Obrovská výprava několika stovek zčásti obchodních a zčásti vojenských lodí vyplula 5. března 1421 z Tchang-ku (nedaleko dnešního Tiencinu) na pobřeží Žlutého moře. Při plánování této výpravy se myslelo skutečně na všechno, jak o tom svědčí i skutečnost, že s sebou pro rozptýlení námořníků vezla také prostitutky převážně z kantonských nevěstinců. Za šest týdnů dorazila celá obrovská expedice do Malakky, která byla výchozím bodem pro další cestu.

U pobřeží Sumatry rozdělil admirál Čeng Che flotilu na čtyři části. První skupině lodí velel eunuch Chung Pao, druhé Čou Man, třetí admirál Čou Wen. Tato jména stojí za zapamatování, protože tito námořní velitelé se co do délky svých plaveb přinejmenším vyrovnávají Kolumbovi či Magalhãesovi. Konečně čtvrté, nejmenší části císařského loďstva velel sám admirál Čeng Che.

Poté co přenesl své pravomoci na ostatní, bylo jeho úkolem rozvézt vyslance ze zemí jihovýchodní Asie do jejich domovů a pak se zase vrátit do Číny. Jako svého nejbližšího důvěrníka a rádce ho císař nemohl postrádat.

Jenže zatímco stovky čínských lodí brázdily světové oceány na předtím a ani dlouho potom nevídaných objevitelských plavbách, domácí politické události v Číně přinesly zásadní zvrát. Povstání ve Vietnamu a následně vojenský útok Mongolů ohrozily postavení císaře Ču Ti. Velké vojenské tažení miliónové armády proti mongolské invazi způsobilo Číňanům finanční potíže a nakonec skončilo krachem. Sám čtyřiašedesátiletý Ču Ti zemřel v srpnu 1424 ve vojenském stanu uprostřed války.

V září 1424 usedl na císařský trůn jeho syn Ču Kao-č, muž poněkud zápecnické a opatrnické povahy. Hned jeho první edikt učinil konec čínským objevitelským plavbám: „Všechny cesty lodí pokladů končí. Všechny loď kotvíci v Tchaj-ccchangu se přesunou do Nankingu a všechno zboží z jejich palub bude vráceno úřadu vnitřních záležitostí a uschováno... Stavba a opravy všech lodí pokladů budiž okamžitě ukončeny...“

Nový císař neprojevoval žádný zájem o objevitelské plavby a velkorysou imperiální politiku svého otce. Podle jeho názoru šlo o zbytečné a navíc riskantní plýtvání prostředky. Když se v říjnu 1423 po dvou a půl letech plavby po světových mořích vrátily dvě ze tří skupin lodí, nikdo je oficiálně nevítal a nikdo nesměl projevovat zájem o to, co objevily. Říše středu jako vzor božské dokonalosti se na císařův příkaz opět uzavřela sama do sebe, izolovala od ostatního světa a přestala se zajímat o vše, co se dělo za jejími hranicemi. Odpor ke kontaktům s cizinou šel tak daleko, že komukoliv, kdo by se věnoval zahraničnímu obchodu, hrozila poprava.

Pouze admirál Čeng Che unikl pronásledování a nový císař ho poslal do výslužby s titulem správce císařské loděnice. Zemřel v roce 1435. Jako poslední tečku za svým dramatickým životem nechal čtyři roky před smrtí vztýčit v chrámech Nebeské předleny v Ťiang-su a v Liou-tia-kangu dvě kamenné stély s nápisy, které jsou jediným přímým svědectvím o velkém čínském objevitelském dobrodružství. Všechny ostatní zprávy musely být totiž na císařský příkaz zničeny.

Obě stély byly však objeveny až ve 20. století. Do té doby neměl žádný historik tušení o tom, že Čína byla na počátku 15. století námořní velmocí. Na stéle z Ťiang-su se píše: „Od chvíle, kdy jsme my, Čeng Che a jeho druzi, na počátku éry Jung-le (vlády císaře Ču Tiho v roce 1403) dostali císařské pověření jako vyslanci do zemí barbarů, uskutečnili jsme až doposud sedm plaveb. Ve všech případech jsme veleli několika desítkám tisíc císařových vojáků a více než stovce zaoceánských lodí. Vypluli jsme z Tchaj-cchangu a vydali se na moře. Cesta nás zavedla do Čan-čchengu (Čampa), Sien-lua (Thajsko), na Kua-wu (Jáva), do Kchu-ti (Kóčínu) a Ku-li (Kalikutu), než jsme dorazili do Chu-lumu-s' (Hormuz v Perském zálivu) a dalších zemí na západě, celkem do více než tři tisíc.“

Na stéle v Liou-tia-kangu se zase můžeme dočíst: „Procestovali jsme přes 100 000 mil nedozírných vodních plání, spatřili obrovské mořské vlny (tsunami), které se jako hory tyčily vysoko k nebi, viděli jsme vzdálené barbarské země, ztrácející se v modravém oparu. Pod plachtami, velebně vzdutými jako oblaka, jsme dnem i nocí pokračovali stejně rychle, jako ona hvězda putovala nad těmi nespoutanými vodami.“

Od časů starověkého Řecka a Říma jsme my Evropané přesvědčeni, že Evropa je pupkem světa a všechno, nebo skoro všechno, co v dějinách stojí za zaznamenání, se odehrálo právě tady. Není divu. Vždyť odtud vyrazili

křížáci osvobodit hrob Ježíše Krista z rukou nevěřících, odtud vyplul Kryštof Kolumbus ke břehům Ameriky, tady poprvé zamířil Galileo Galilei dalekohled, byť ještě hodně primitivní, ke hvězdám, tady vzletly první balóny na horký vzduch do ovzduší a rozjela se první parní lokomotiva. Byli to evropští dobyvatelé, kteří ovládli všechny kontinenty, aby využili jejich bohatství a rozšířili na ně svou představu světa. Ale příběh, který jsem vám v úvodu vyprávěl, ukazuje, že tomu mohlo být zcela jinak. Chybělo málo a v čele světové civilizace mohla stát právě Čína, rozlehlá země v jihovýchodní Asii, jejíž obyvatelé vymysleli papír, knihtisk, hedvábí, střelný prach, kompas a další vymoženosti lidského pokroku. Pak bychom ovšem museli psát dějiny světa z pohledu Číňanů a my, obyvatelé Evropy, bychom upadli do bezvýznamnosti a o naší historii by se v dějinách světa psalo možná jen v glosách pod čarou.

Samozřejmě přeháním, ale úmyslně, abych ukázal, že dějiny lidstva mohly být jiné. Je proto nejvyšší potřeba přistupovat k historii s pokorou a nevynechávat z ní žádnou zemi a žádný národ, byť se v něm nenarodil velikán typu Aristotela, Koperníka, Kolumba, Galilea, Komenského nebo Darwina. Vždyť i nepatrné národy měly své velké muže. Stačí pomyslet na to, jak úžasnou odvalu představovalo například osídlení tichomořských ostrovů, když tamní neznámí hrdinové museli putovat na chatrných plavidlech přes nedozírné vodní pláně.

Chtěl bych vám představit rozhodující okamžiky lidských dějin, byť sebekriticky uznávám, že můj výběr je možná subjektivní a leckdo z vás, milí čtenáři, by možná vybral úplně jiné události. Ale to už je úděl dějepisců, že se nezavděčí všem.

Obsah

3000 př. n. l.	Sumerové a Egypťané začínají psát	14
2200 př. n. l.	Co způsobilo pád říše pyramid	19
1200 př. n. l.	Velké stěhování národů	25
313 př. n. l.	Alexandr Veliký poráží Peršany	34
221 př. n. l.	První císař sjednocuje Čínu	47
44 př. n. l.	Vražda Gaia Iulia Caesara	54
312	Konstantin Veliký vítězí ve znamení Krista	59
636	Tažení ve jménu Alláha	70
800	Karel Veliký korunován na císaře	77
1066	Vilém Bastard dobývá Anglii	83
1095	Křižáci táhnou na Jeruzalém	92
1215	Čingischán ovládne Peking	105
1348	Černá smrt kosí Evropu	113
1431	Jana z Arku umírá na hořící hranici	120
1453	Turci dobývají Konstantinopol	129
1492	Kryštof Kolumbus přistává v Americe	133
1517	Martin Luther bouří proti církvi	147
1533	Španělé ničí indiánské říše	160
1588	Porážka španělské Armady	170

1609	Galileo Galilei zkoumá vesmír dalekohledem	177
1620	Otcové poutníci hledají novou vlast	186
1649	Anglický král na popravišti	190
1683	Osmané utíkají od Vídně	199
1703	Car Petr I. otvírá okno do Evropy	205
1776	Amerika chce nezávislost	210
1788	První kolonisté v Austrálii	220
1789	Pařížané dobývají Bastilu	225
1815	Napoleon skončil u Waterloo	231
1824	Bolívar osvobozuje Latinskou Ameriku	240
1859	Darwinův převrat v biologii	251
1903	První motorové letadlo ve vzduchu	255
1914	Osudný atentát v Sarajevu	259
1917	Hořké vítězství ruské revoluce	268
1933	Hitler v čele Německa	283
1943	Stalin vrací úder	293
1945	Jediná bomba vymazala Hirošimu	300
1949	Komunisté vládnu v Číně	309
1969	Američané přistávají na Měsíci	316
1973	Počátky internetu, který spojil svět	325
1989	Jak padla Berlínská zeď	331
	Chronologický přehled vybraných událostí dějin	340
	Výběr z literatury	355